

Kümnes rahvusvaheline lingvistikaolümpiaad

Ljubljana (Sloveenia), 30. juuli – 3. august 2012

Individuaalvõistluse ülesanded

Ärge kirjutage ülesandeid ümber. Lahendage iga ülesanne eraldi lehel (lehtedel). Kirjutage lahendatava ülesande number, oma koha number ja nimi igale ülesande lahenduse lehele eraldi. Ainult sel juhul on Teie tulemuste täpne arvestus garanteeritud.

Põhjendage iga vastust. Täiesti õigeid, kuid põhjenduseeta vastuseid hinnatakse madalalt.

Ülesanne nr 1 (20 punkti). On antud laused djirbali keele keskmurdes ning nende eesti-keelsed tõlked:

1. **bayi yaça ɲunɟaymuɲa baŋgu gurugugu biŋgunman.**
Alkohol teeb mehe, keda kogu aeg süüdistatakse, väsinuks.
2. **balan yabu bimabaɲalɲaymuɲa baŋgul yaɟaŋgu guliŋgu ɲunɟaru.**
Tugev mees süüdistab ema, kes kogu aeg surmarästikutele järgneb.
3. **balan waymin bambun baŋgu ɟagaŋgu ɟamiman.**
Suhkur teeb terve (= *hea tervisega*) ämma paksuks.
4. **bala yila wura baŋgul bargandu biŋgundu guniɲu.**
Väsinud vallabi otsib väikest sulge.
5. **balan malayigara baŋgu garandu biŋgunman.**
Suits teeb skorpioni väsinuks.
6. **bala gurugu baŋgul ɲumaŋgu munduŋgu dimbaru.**
Solvunud isa kannab alkoholi.
7. **bayi midin baŋgun bimaŋgu malayigaraguninaymuɲagu baɲan.**
Surmarästik, kes kogu aeg skorpioneid otsib, järgneb kuusule.
8. **bayi gubimbulu biŋgun baŋgu gurugugu ɟagunman.**
Alkohol paneb väsinud arsti magama.
9. **bala garan baŋgul biɲɟiriɲu baɲan.**
Sisalik järgneb suitsule.
10. **balan duɲan baŋgul yiriɲɟilagu guniɲu.**
Kiil otsib nõgespuud.
11. **bala ɟuga baŋgun yabuŋgu ɲaɟilmuɲagu dimbaru.**
Ema, keda kogu aeg ignoreeritakse, kannab suhkrut.
12. **bala diban ɟagiri baŋgul gubimbulugu ɟamiŋgu bilmban.**
Paks arst lükkab suurt kivi.
13. **bala garan baŋgun waymindu dibanbilmbalɲaymuɲagu buɟan.**
Ämm, kes kogu aeg kive lükkab, vaatab suitsu.
14. **balan baŋgay waɟu baŋgun bundiriɲu ɟagiriɲu guniɲu.**
Suur rohutirts otsib painutatud oda.
15. **bayi biɲɟiriɲ biŋgun baŋgul ɲalɲagaŋgu mugurugu buɟan.**
Vaikne poiss vaatab väsinud sisalikku.
16. **bayi ɲuma guli baŋgul yaɟaŋgu baɲalmuɲagu munduman.**
Mees, kellele kogu aeg järgnetakse, solvab tugevat isa.

(a) Üks lingvist arvas, et ühes eelpool antud djirbalikeelsetest lausetest on viga. Tegelikult viga pole. Nähtust, mis talle kummaline tundus, saab selgitada sellega, et ühe ülesandes mainitud loomaliigi esindajaid peetakse ühes djirbali müüdis „vanadeks naisteks”. Mis loomaga on tegu? Mida lingvist veaks pidas?

(b) Tõlkige eesti keelde:

17. **balan ɲalɲga baŋgul ɲumaŋgu guniymuŋagu bambunman.**

18. **bala diban bilbalmuŋa baŋgun biɲʃiriɲʃu guniɲu.**

19. **bayi bargan baŋgul yaɲaŋgu gubimbuluŋuŋanaymuŋagu baŋʃan.**

(c) Siin on veel kolm djirbalikeelset sõna:

bayimbam — vastne, röövik;

mugunanʃa — tädi (ema vanem õde);

muŋga — vali lärm.

Tõlkige djirbali keelde:

20. Väike vallabi vaatab kiili.

21. Tädi, kellele kogu aeg järgnetakse, painutab sulge.

22. Magav kuusu ignoreerib valju lärmi.

23. Röövik otsib meest, kes kogu aeg kive kannab.

⚠ Djirbali keel kuulub pama-njunga keelte hulka; see on väljasuremisohus Austraalia aborigeenikeel, mida räägitakse kirde-Queenslandis.

ɲ = *n* eesti sõnas *kang*.

ɲ ≈ *nj* sõnas *konjak*; **ʃ** on sulghäälik (nagu **d**), mis hääldatakse suus samas kohas kui **ɲ**.

Surmarästik on Austraalia mürgimadu. Vallabi on känguruga suguluses olev väike loom. Kuusu on puude otsas elav Austraalia kukkurloom. Nõgespuud on perekond kõrvetavate karvadega puid ja põõsaid, millest mõningad on inimesele ohtlikud.

—Artūrs Semeņuks

Ülesanne nr 2 (20 punkti).

	umbu-ungu		umbu-ungu
10	<i>rureponga talu</i>	35	<i>tokapu rureponga yepoko</i>
15	<i>malapunga yepoko</i>	40	<i>tokapu malapu</i>
20	<i>supu</i>	48	<i>tokapu talu</i>
21	<i>tokapunga telu</i>	50	<i>tokapu alapunga talu</i>
27	<i>alapunga yepoko</i>	69	<i>tokapu talu tokapunga telu</i>
30	<i>polangipunga talu</i>	79	<i>tokapu talu polangipunga yepoko</i>
		97	<i>tokapu yepoko alapunga telu</i>

telu < yepoko

- (a) Kirjutage numbritega: *tokapu polangipu,*
tokapu talu rureponga telu,
tokapu yepoko malapunga talu,
tokapu yepoko polangipunga telu.

- (b) Kirjutage sõnadega umbu-ungu keeles: 13; 66; 72; 76; 95.

⚠ Umbu-ungu keel kuulub trans-uus-ginea keelte hulka. Seda räägib umbes 34 200 inimest Paapua Uus-Guineas. —Ksenija Giljarova

Ülesanne nr 3 (20 punkti). On antud laused baski keeles ning nende eestikeelsed tõlked suvalises järjekorras. Üks eestikeelsetest lausetest vastab kahele baskikeelsele lausele:

ahaztu ditut, ahaztu zaizkit, ahaztu zaizu, hurbildu natzaizue, hurbildu zait,
lagundu ditugu, lagundu dituzu, lagundu dute, lagundu nauzue, mintzatu
natzaizu, mintzatu gatzaizkizue, mintzatu zaizkigu, ukitu ditugu, ukitu naute

sa unustasid tema, nad rääkisid meiega, ma lähenesin teile, ma rääkisin sinuga, me aitasime neid, te aitasite mind, ta lähenes mulle, me puudutasime neid, nad puudutasid mind, sa aitasid neid, nad aitasid teda, me rääkisime teiega, ma unustasin nemad

- (a) Leidke õiged vasted.
- (b) Tõlkige baski keelde: sa puudutasid mind, nad lähenesid mulle.
- (c) Tõlkige eesti keelde: *lagundu dut, hurbildu gatzaizkizu.*
- (d) Ühte eestikeelsetest lausetest on võimalik baski keelde tõlkida veel ühel viisil. Tehke kindlaks, millise lausega on tegu, ja pange kirja teine võimalik tõlge.

—Natalja Zaika

Ülesanne nr 4 (20 punkti). Üks lingvist otsustas kirjutada teopi keele grammatika. Kõigepealt palus ta oma informantidel tõlkida nende emakeelde eraldiseisvaid lauseid. Siin on tulemus:

1. Sa löid mind.	<i>Ean paa tasu anaa.</i>
2. Ta sõi kala (ära).	<i>Eove paa ani bona iana.</i>
3. Me löime last.	<i>Enam paa tasu a beiko.</i>
4. Mees nägi kotti.	<i>A otei paa tara bona kae.</i>
5. Poiss tappis ta.	<i>A visoasi paa asun bona.</i>
6. Ma nägin toitu.	<i>Enaa paa tara a taba'ani.</i>
7. Te kuulsite teda.	<i>Eam paa baitono e.</i>
8. Ma andsin kookospähkli mehele.	<i>Enaa paa hee a otei bona overe.</i>
9. Naine andis toidu teile.	<i>A moon paa hee ameam bona taba'ani.</i>
10. Ma lõin sind kiviga.	<i>Enaa paa tasu vuan a vasu.</i>
11. Nad tapsid naise kirvega.	<i>Eori paa asun bona moon bona toraara.</i>
12. Me kutsusime poissi nõiaks.	<i>Enam paa dao a visoasi bona oraoraa.</i>

(a) Tõlkige eesti keelde:

13. *Eam paa ani a overe.*
14. *Ean paa tasu a oraoraa bona kae.*
15. *Eove paa tara ameam.*

(b) Tõlkige teopi keelde:

16. Me andsime toidu sulle.
17. Ta kutsus mind lapseks.
18. Ma tapsin ta sellega (*sõna-sõnalt* temaga).
19. Nõid andis kala poisile.

Hiljem lindistas lingvist spontaanset kõnet teopi keeles ja täiendas natuke oma grammatikat. Siin on mõned väljavõtted teopikeelsetest dialoogidest ning nende eestikeelsed tõlked. Kontekst, milles need laused kuuldavale toodi, on antud sulgudes.

20. (Mis naisega siis juhtus?)	<i>A moon paa tara bona oraoraa.</i>	Naine nägi nõida.
21. (Miks kogu toit otsas oli?)	<i>A taba'ani paa ani nam.</i>	Me sõime toidu (ära).
22. (Miks poiss nii haledalt nuttis?)	<i>A visoasi paa tasu a otei bona overe.</i>	Mees lõi poissi kookospähkliga.
23. (Kus kott on?)	<i>A kae paa hee naa a beiko.</i>	Ma andsin koti lapsele.

(c) Tõlkige laused, mis ei ole sulgudes, teopi keelde:

24. (Miks nõid solvus?) Nad kutsusid nõida naiseks.
25. (Miks see kirves märg on?) Poiss tappis kala kirvega.

⚠ Teopi keel kuulub austroneesia keelte hulka. Seda räägib umbes 5 000 inimest Paapua Uus-Guineas.

—Marija Konošenko

Ülesanne nr 5 (20 punkti). Antud on rotumanikeelsed sõnad ja sõnaühendid ning nende eestikeelsed tõlked:

<i>'el'ele</i>	madal (nt. veekogu kohta)	<i>mamasa</i>	tahke
<i>'ele</i>	lähedal olema	<i>maṭiti</i>	külmus
<i>'olo</i>	lõikama	<i>maṭit mamasa</i>	jää
<i>a'ōf fau</i>	aastalõpp	<i>moafmofa</i>	prügine
<i>fäeag 'u'u</i>	viipekeelt kasutama	<i>niu</i>	kopra
<i>fau</i>	aasta	<i>nu'suar tiro</i>	aken
<i>haḥḥafu</i>	kivine	<i>nu'sura</i>	uks
<i>huag 'el'ele</i>	kannatamatu	<i>pala</i>	läbistama
<i>huag to'a</i>	vapper	<i>piri</i>	lokki minema
<i>hül haḥfu</i>	puhuma (orkaani kohta)	<i>poagpoga = palpala</i>	auklik
<i>hün kia</i>	kaela alaosa	<i>pogi</i>	öö
<i>huli</i>	(midagi) ümber keerama	<i>puhraki</i>	keema, mullitama
<i>huni</i>	alumine ots	<i>pulu</i>	liim
<i>is 'ā</i>	terava otsaga	<i>kaḥu</i>	käevõru; ümbritsema
<i>is susu</i>	rinnanibu	<i>riamrima</i>	särav
<i>lala</i>	sügav	<i>rū huga</i>	kõhuvalu
<i>maf tiro</i>	prillid	<i>to'a</i>	kangelane

(a) Antud on seitsme kehaosa nimed rotumani keeles ning nende eestikeelsed tõlked suvalises järjekorras. Leidke õiged vasted:

'u'u, isu, kia, leva, mafa, susu, huga
rind, silm, käsi, juuksed, süda, kael, nina

(b) Tõlkige eesti keelde:

tiro, poga (nimisõna), *huag lala, haḥ puhraḥi, maf pogi = maf pala.*

(c) Tõlkige rotumani keelde:

ümmargune; koprat lõikama; lokkis juuksed; kleepuv; sähvatama; prügi.

(d) Siin ülesandes leiduva materjali põhjal ei ole võimalik täie kindlusega rotumani keelde tõlkida sõnu 'sõna' ja 'ära kulutama'. Millised oleksid nende sõnade teoreetiliselt võimalikud tõlked rotumani keelde?

△ Rotumani keel kuulub austroneesia keelte hulka. Seda räägib umbes 9000 inimest Fidžil. ' on kaashäälik, nn larüngaalklusiil ehk kõrisulghäälik (võrukeelne *q*); *a* on lahtine *o*; *ā* ≈ eesti *ä*; *ō* nagu eesti keeles; *ū* nagu eesti keeles. Märk „[~]” näitab, et täishäälik on pikk.
Kopra on kookospähkli kuivatatud viljaliha. —*Boriss Iomdin, Aleksandr Piperski*

Toimetajad: Aleksandrs Berdičevskis, Svetlana Burlak, Ivan Deržanski (vast. toim.), Hugh Dobbs, Ljudmila Fjodorova, Dmitri Gerassimov, Ksenija Giljarova, Gabrijela Hladnik, Boriss Iomdin, Bruno L'Astorina, Jae Kyu Lee, Aleksejs Peguševs, Aleksandr Piperski, Marija Rubiņštein, Rosina Savisaar, Artūrs Semeņuks, Pavel Sofroniev.

Eesti tekst: Rosina Savisaar.

Edu!